

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kommunerna vid en vändpunkt?

Lägesbild över kommunerna 2020

Kommunfältet differentieras av många olika orsaker och på många olika sätt

När befolkningen åldras ökar servicebehovet, antalet personer i arbetsför ålder minskar och försörjningskvoten försämras.

Den minskade nativiteten minskar barnåldersklasserna och utmanar uppfostrings- och undervisningssektorn

Urbaniseringen påskyndar förändringarna i befolkningsstrukturen och differentieringen av kommunerna

De ovan nämnda förändringarna differentierar kommunernas inkomst- och utgiftsutveckling och ökar investeringstrycket

Konsekvenser

Befolkningsstrukturen

Den kommunala ekonomin

Kommunernas uppgifter

Sysselsättning och näringar

Personalen

Demokratin

Livskraften

12 +1 lyft ur lägesbilden

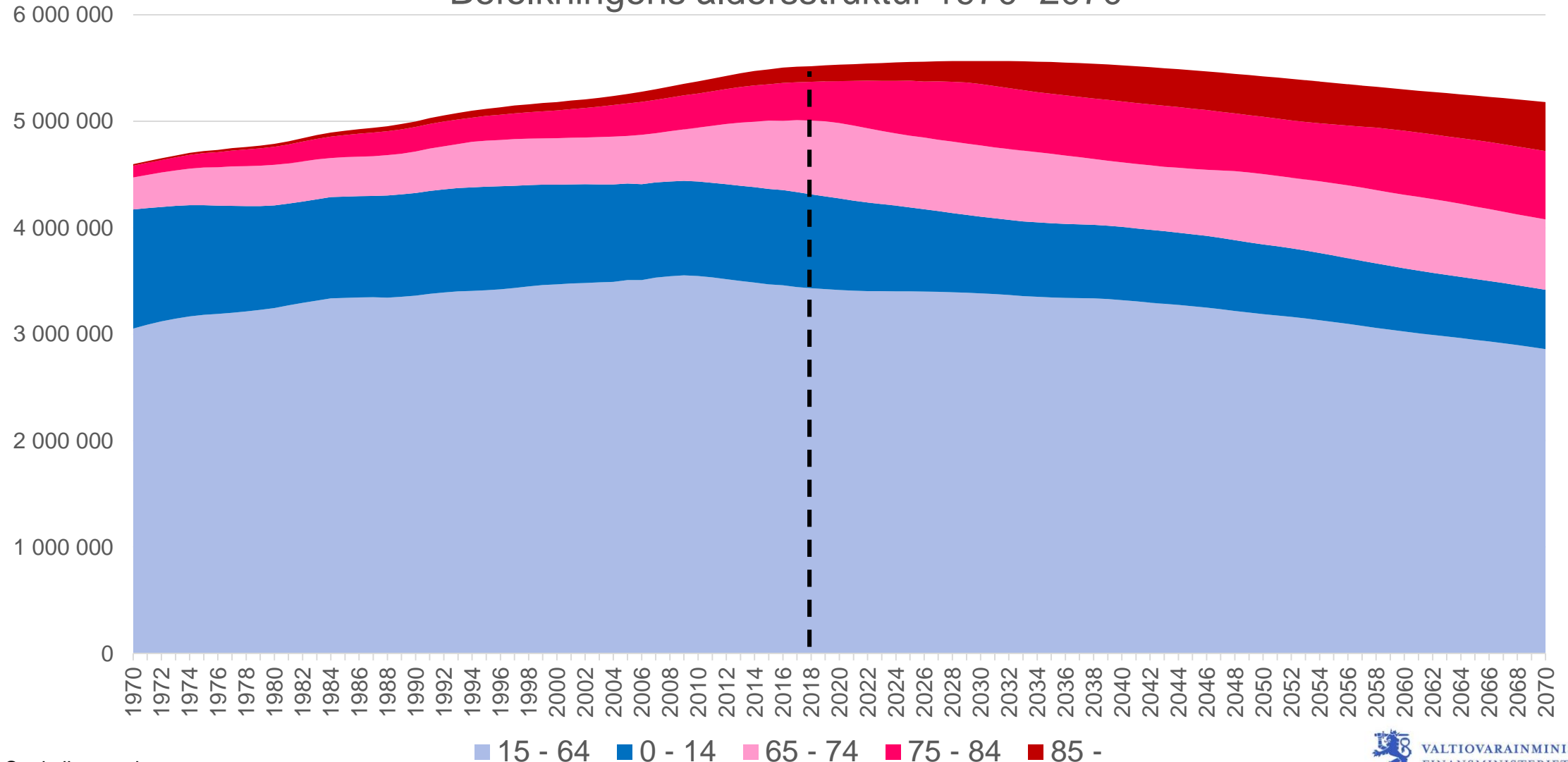
Det finns allt fler äldre människor, nativiteten sjunker och arbetskraften minskar - förändringen i befolkningsstrukturen är inget snabbt övergående fenomen

Befolkningen koncentreras till tillväxtcentren, den asymmetriska flyttrörelsen orsakar samhälleliga merkostnader

Förändringen i befolkningsstrukturen är inget snabbt förbigående fenomen

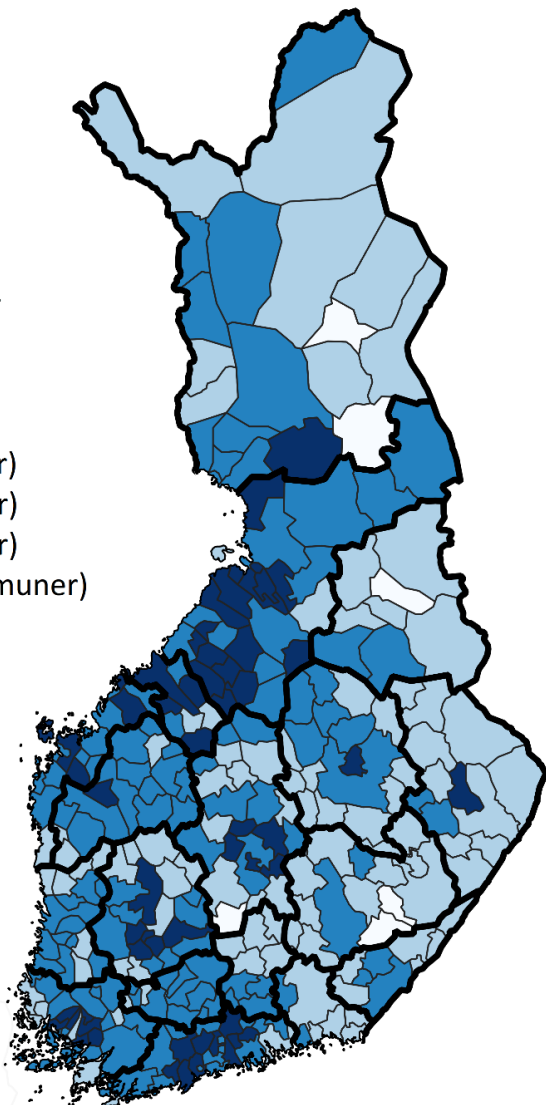
Befolkningens åldersstruktur 1970–2070

Om nativiteten fortsätter enligt de senaste årens trend, minskar antalet barn i nästan alla kommuner

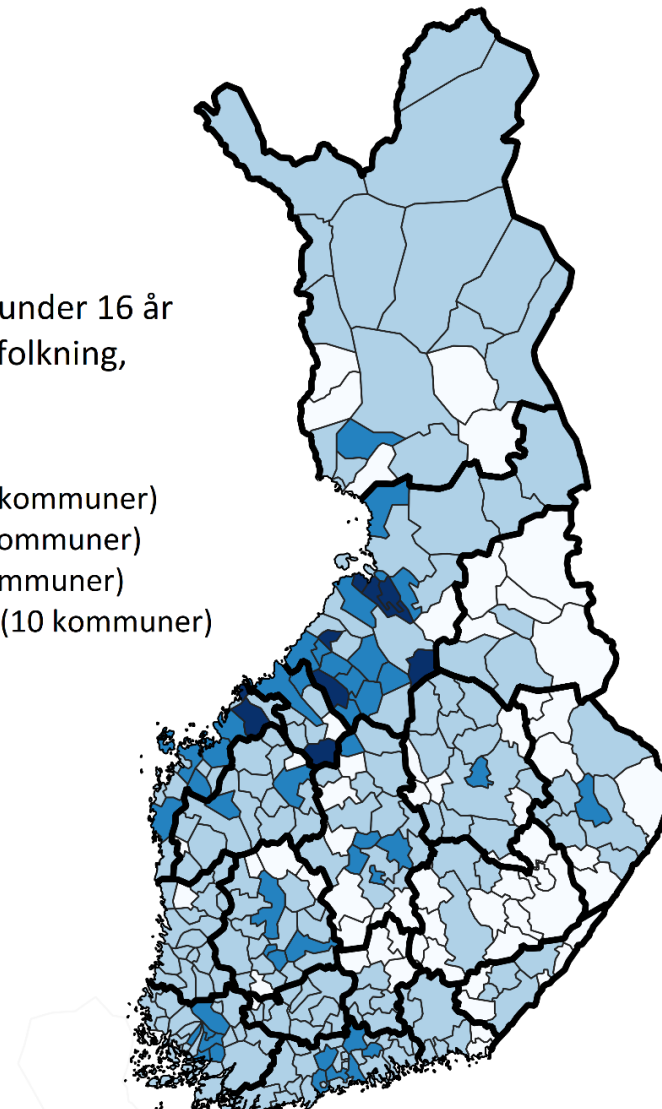
Andelen personer under 16 år av kommunens befolkning, 2018

- Under 10 % (7 kommuner)
- 10 - 14 % (101 kommuner)
- 15 - 19 % (129 kommuner)
- 20 % eller mera (58 kommuner)

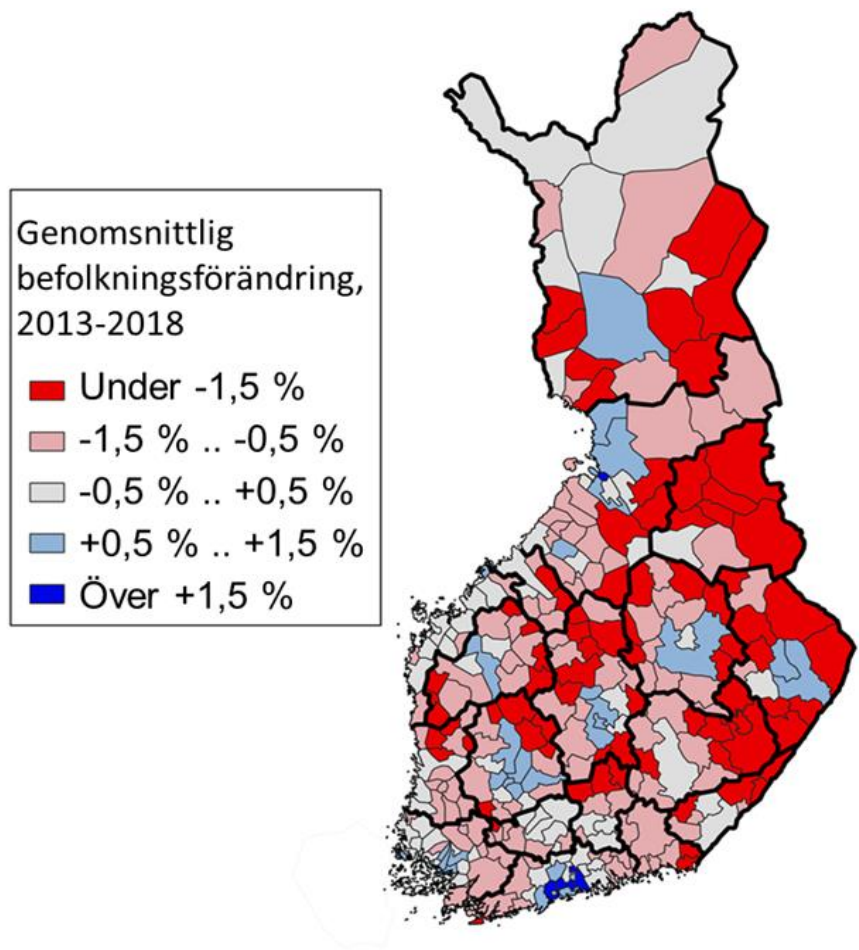

Andelen personer under 16 år av kommunens befolkning, 2040

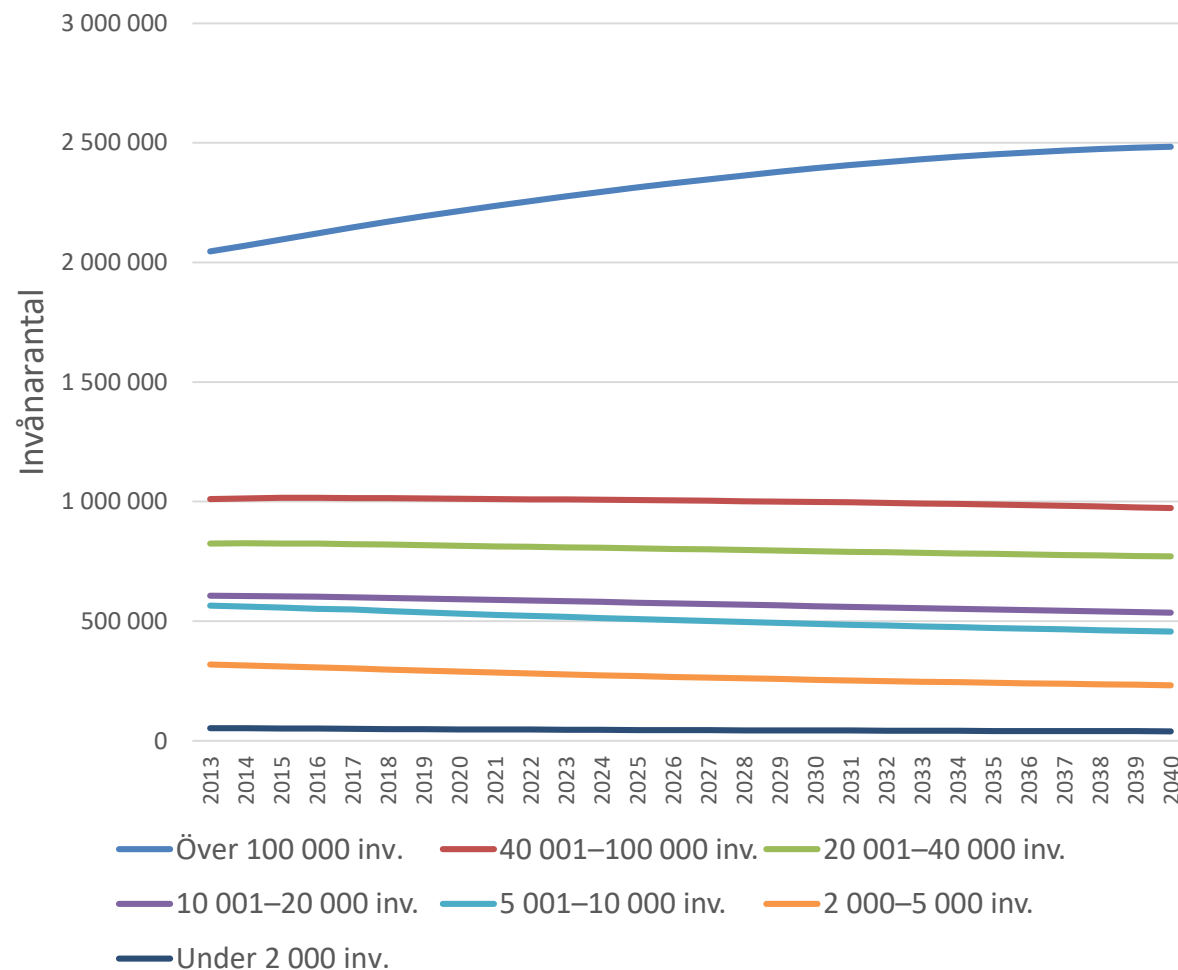
- Under 10 % (64 kommuner)
- 10 - 14 % (175 kommuner)
- 15 - 19 % (46 kommuner)
- 20 % eller mera (10 kommuner)

Befolkningen fortsätter att koncentreras till tillväxtcentrumen

Datakälla: Statistikcentralen
Karta: Lantmäteriverket
Karta: FM

Datakälla: Statistikcentralen
Figur: FM

40 procent av befolkningen bor i de största städerna, i de minsta kommunerna endast en procent

Kommunstorleksklass	2020	2018		2040		2018 - 2040
	Antal kommuner	Invånare	Andel av Fastlandsfinland	Invånare	Andel av Fastlandsfinland	Förändring, %
Över 100 000 inv.*	9	2 169 897	40 %	2 483 769	45 %	14 %
Helsingfors, Esbo och Vanda	3	1 159 840	21 %	1 383 854	25 %	19 %
40 001–100 000 inv.	17	1 013 940	18 %	973 241	18 %	-4 %
20 001–40 000 inv.	30	819 892	15 %	770 805	14 %	-6 %
10 001–20 000 inv.	41	596 663	11 %	535 645	10 %	-10 %
5 001–10 000 inv.	74	541 539	10 %	456 583	8 %	-16 %
2 000–5 000 inv.	89	297 328	5 %	231 789	4 %	-22 %
Under 2 000 inv.	34	48 871	1 %	39 520	1 %	-19 %
Fastlandet	294	5 488 130	100 %	5 491 352	100 %	0,1 %

*Helsingfors, Esbo och Vanda ingår i kategorin kommuner med över 100 000 invånare

Datakälla: Statistikcentralen

Tabell: FM

Största delen av kommunerna är små och de tappar befolkning

	Snabbt växande	Ökande	Tappar befolkning	Tappar befolkning i snabb takt	Snabbt växande	Växande	Tappar befolkning	Tappar befolkning i snabb takt	Snabbt växande	Växande	Tappar befolkning	Tappar befolkning i snabb takt	Snabbt växande	Växande	Tappar befolkning	Tappar befolkning i snabb takt		
	Stora städer				Stadsartade kommuner				Kommuner med tätortsbebyggelse				Landsbygdsliknande kommuner				Sammanlagt	
över 100 000 inv.	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
40 001–100 000 inv.	0	6	6	0	1	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17
20 001–40 000 inv.	-	-	-	-	2	7	10	3	1	3	2	2	0	0	0	0	0	30
10 001–20 000 inv.	-	-	-	-	2	0	2	1	2	9	16	5	0	1	1	2	0	41
5 001–10 000 inv.	-	-	-	-	1	0	0	2	0	3	12	10	1	5	17	23	0	74
2 000–5 000 inv.	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	19	68	0	89
Mindre än 2 000 inv.	-	-	-	-	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	8	23	0	34
Totalt	4	11	6	0	6	10	13	7	3	15	30	17	3	8	45	116		294
Totalt	21				36				65				172					

Datakälla: Statistikcentralen
Klassificering: Statistikcentralen och FM

12 +1 lyft ur lägesbilden

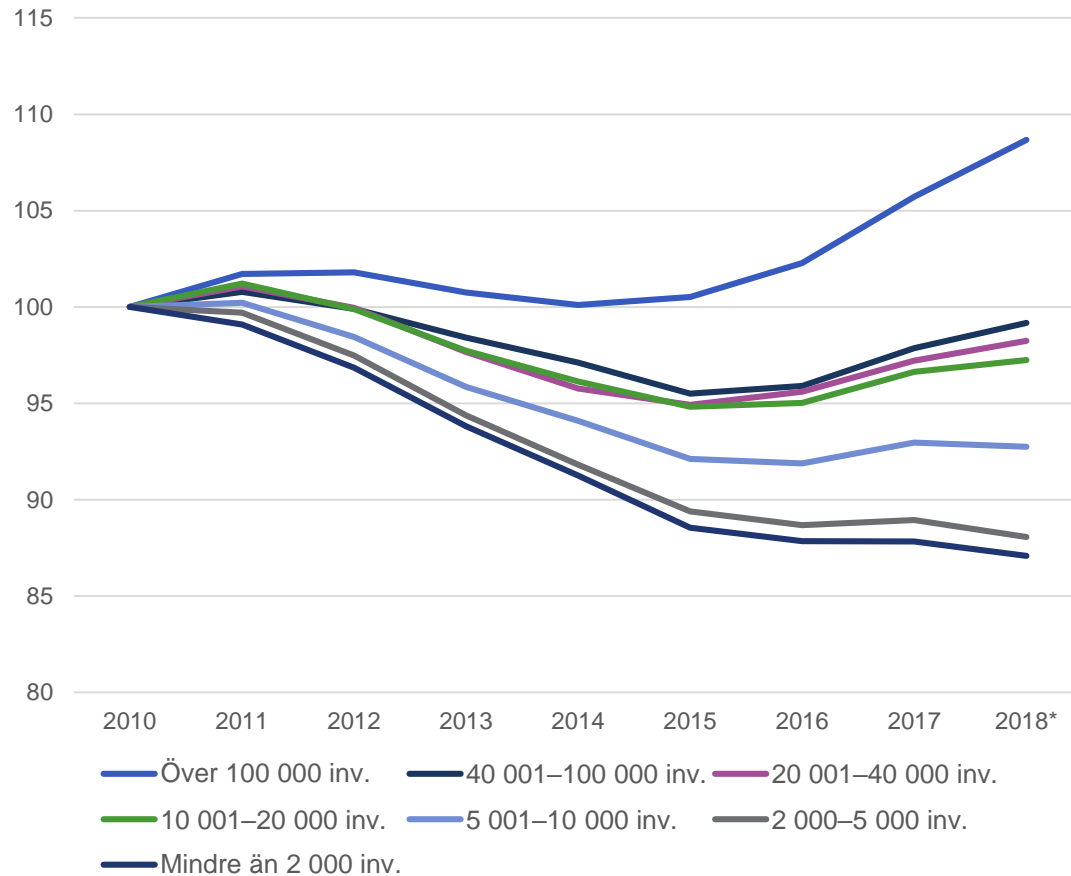
Skatteunderlaget för kommunalskatten fortsätter att differentieras till följd av befolkningsförändringarna, och samfundsskatteintäkterna koncentreras till en allt mindre grupp kommuner

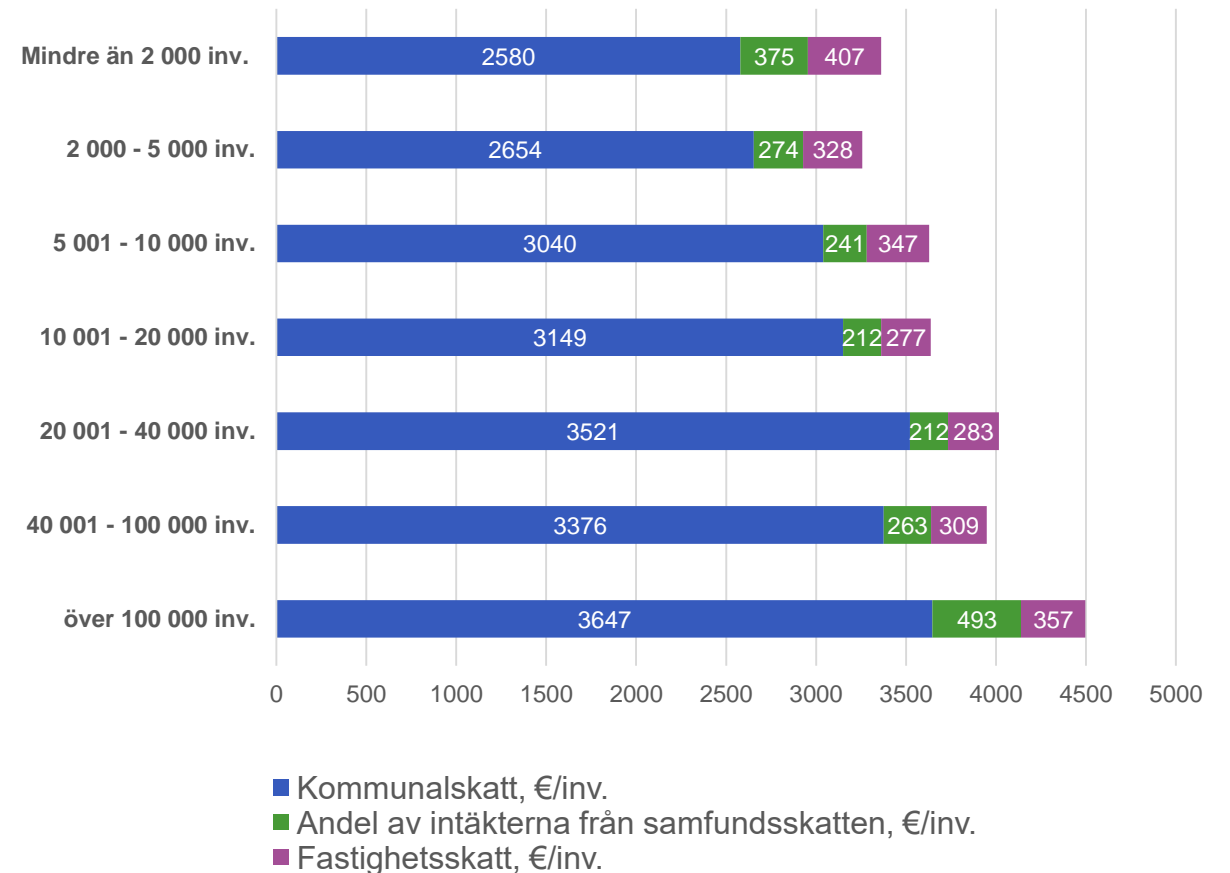
Skillnaderna i kostnads - och inkomstunderlagen utjämnas kraftigt med hjälp av statsandelar – betydelsen av utjämningen av inkomstbasen har ökat också för de stora städernas del

Differentieringen av kommunernas skattebas fortsätter

Utvecklingen av antalet sysselsatta i åldern 18-64 enligt kommunstorleksgrupp, 2010 = 100

Skatteinkomster per invånare enligt kommunstorleksklass 2018

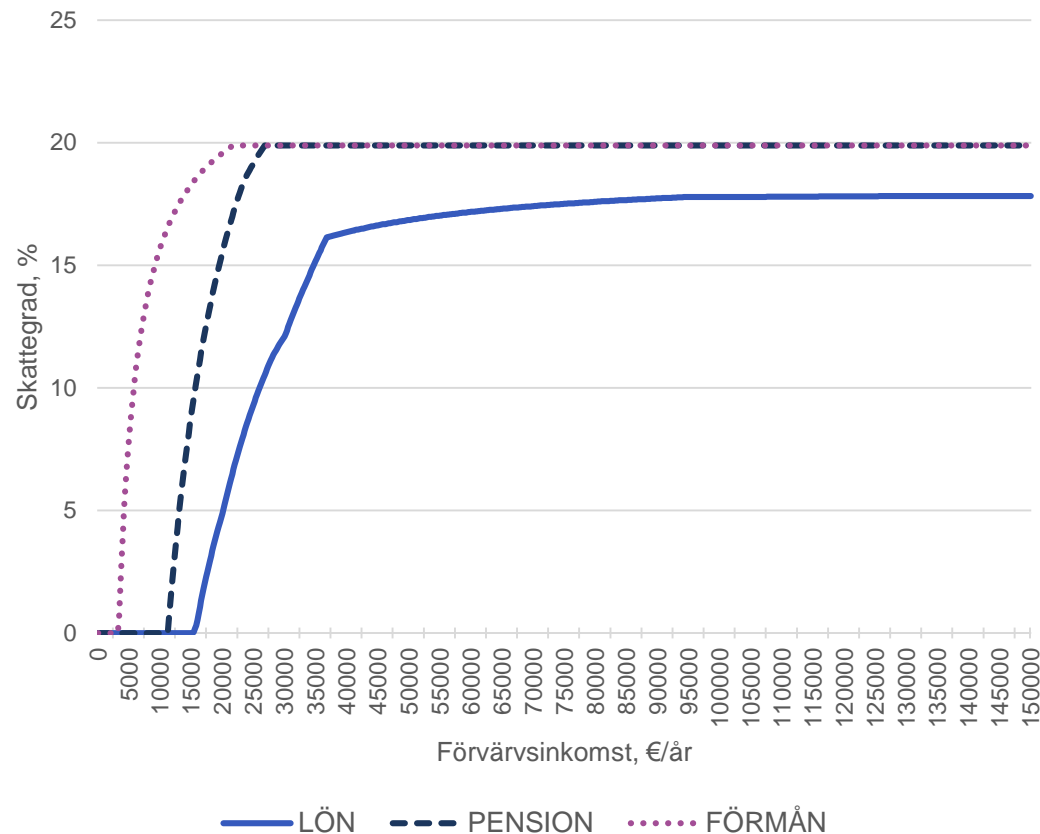

Källa: Statistikcentralen
Bilder: FM

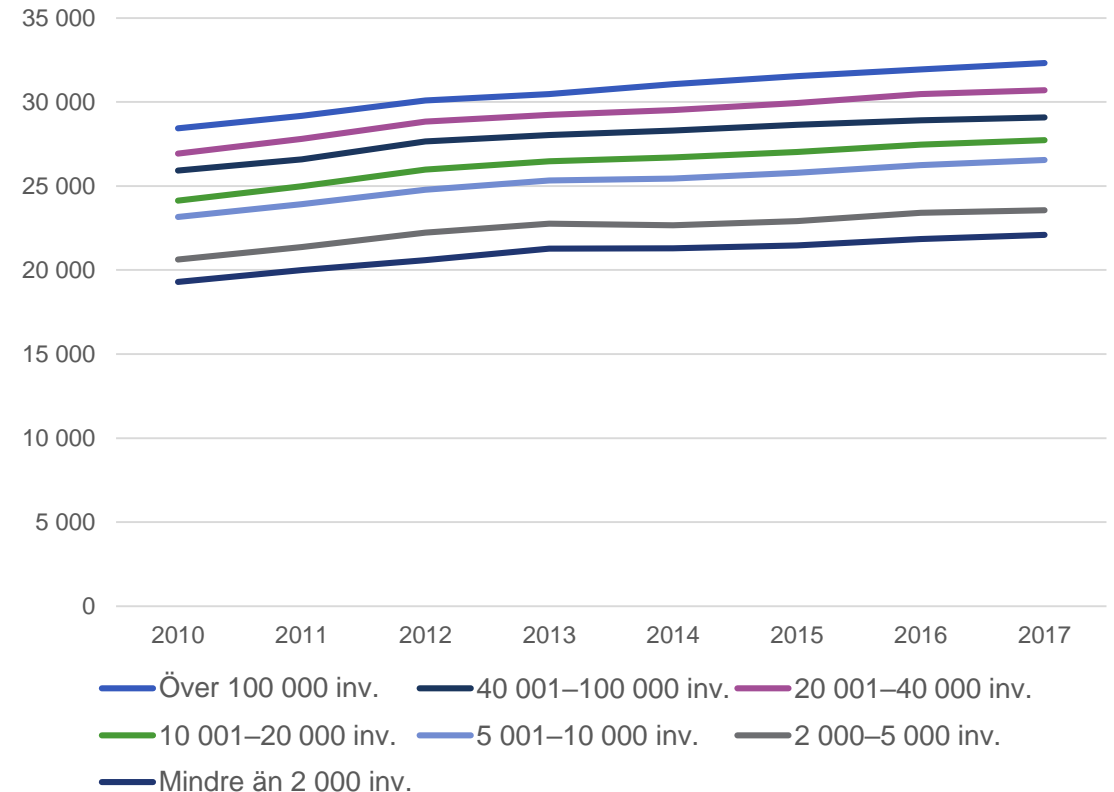
Intäkterna av kommunalskatten påverkas av invånarnas inkomststruktur och inkomstnivå

Ju fler invånare som har små och medelstora inkomster, desto mer minskar avdragen på skatteintäkterna

Genomsnittliga kommunalskattegraden för olika inkomsttagare på olika inkomstnivåer 2019

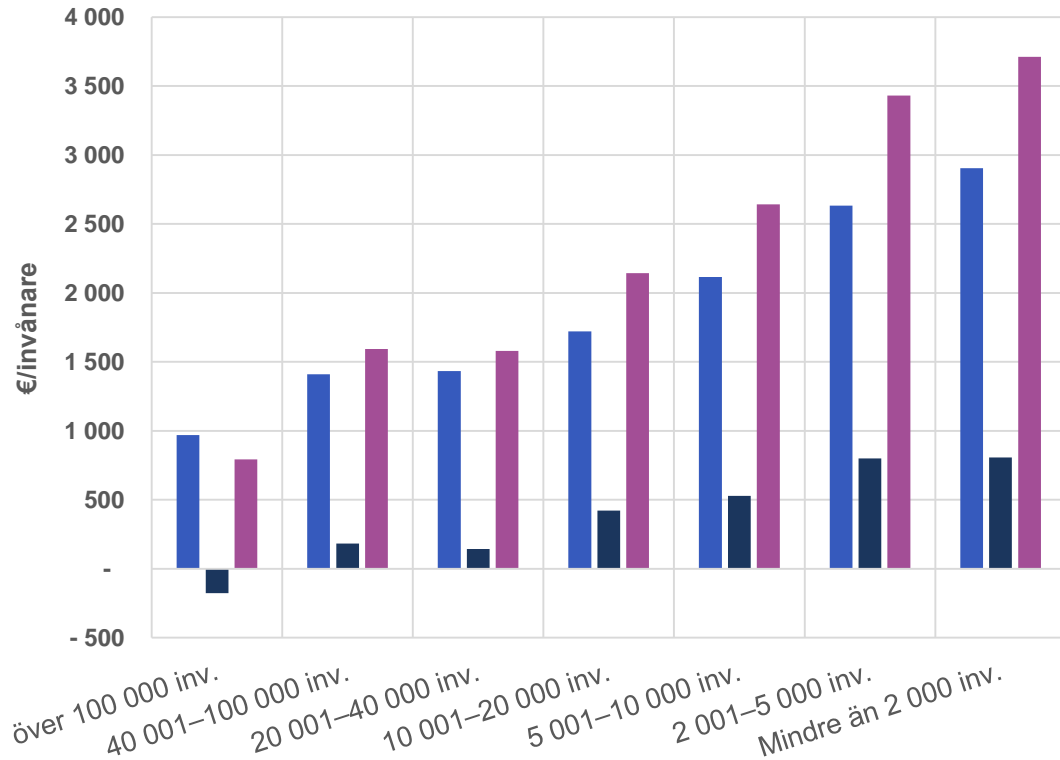
Genomsnittliga löneinkomster enligt kommunstorleksklass 2010-2017

Källa: Skatteförvaltningen
Tablåer: FM

Statsandelarna utjämnar skillnaderna i kostnads- och inkomstbaserna - utjämnningen av inkomstbasen betydelsefull även för stora städer

Statsandelen för kommunal basservice
2018

- Statsandelen för kommunal basservice före utjämnningen
- Utjämnning på basis av skatteintäkterna
- Statsandelen för kommunal basservice sammanlagt

Utjämnning av statsandelen på basis av skatteinkomsterna i kommuner med över 100 000 invånare, mn €

	2016	2017	2018	2019	2020	Förändring 2016-2020
Helsingfors	-265,4	-289,1	-319,3	-340,6	-373,6	-108,2
Esbo	-162,8	-172,2	-173,4	-171,8	-168,4	-5,6
Tammerfors	-4,6	-2,3	7,1	14,1	10,6	15,1
Vanda	-47,4	-45,5	-41,6	-40,4	-38,6	8,8
Uleåborg	28,7	33,4	38,5	38,2	36,2	7,4
Åbo	-5,5	-4,3	-1,0	0,5	-0,7	4,8
Jyväskylä	40,6	43,1	45,4	46,0	52,1	11,5
Lahtis	25,8	28,3	31,1	31,3	33,5	7,8
Kuopio	27,6	31,2	32,0	35,7	35,8	8,1

12 +1 lyft ur lägesbilden

Kommunernas finansiella obalans har ökat, huvudstadsregionen och i synnerhet Helsingfors skiljer sig allt mer från resten av Finland.

Antalet kriskommuner ökar – utvärderingsförfarandena blir allt svårare i fortsättningen

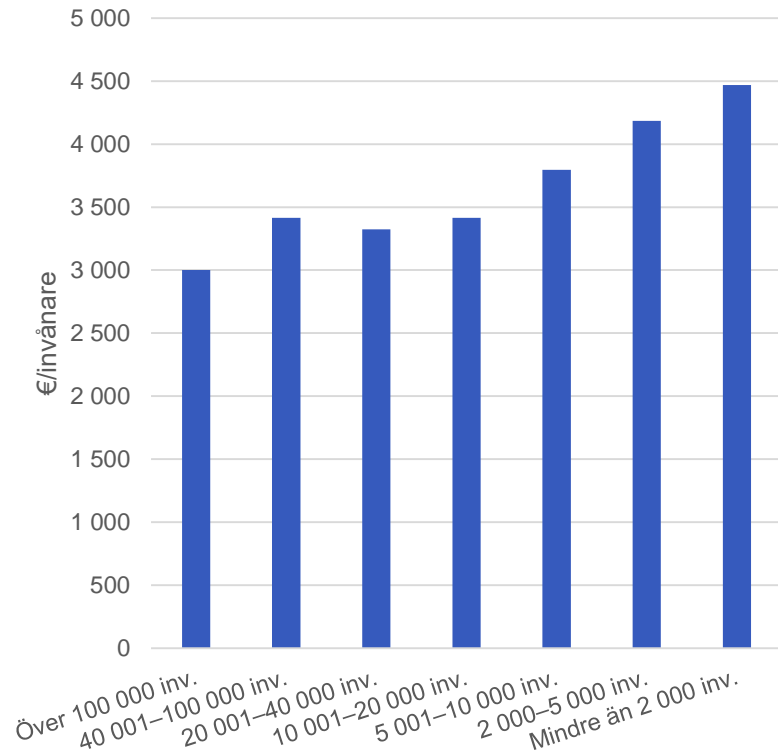

De allt mer komplicerade ekonomiska strukturerna försvårar uppfattandet av kommunens ekonomi som helhet och identifieringen av risker

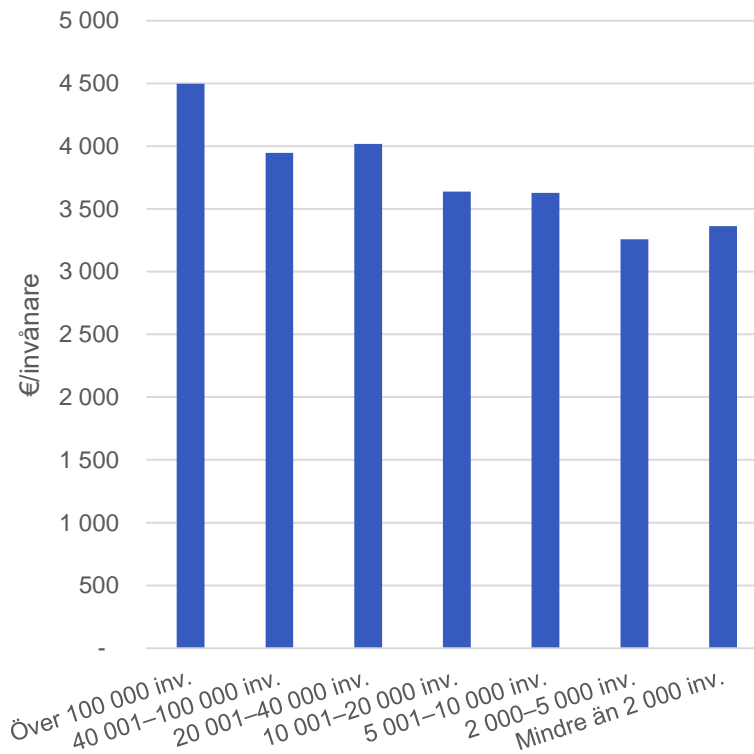
Små kommuner har de högsta social- och hälsovårdskostnaderna och de lägsta skatteinkomsterna

Statsandelssystemet tryggar ordnandet av tjänster överallt

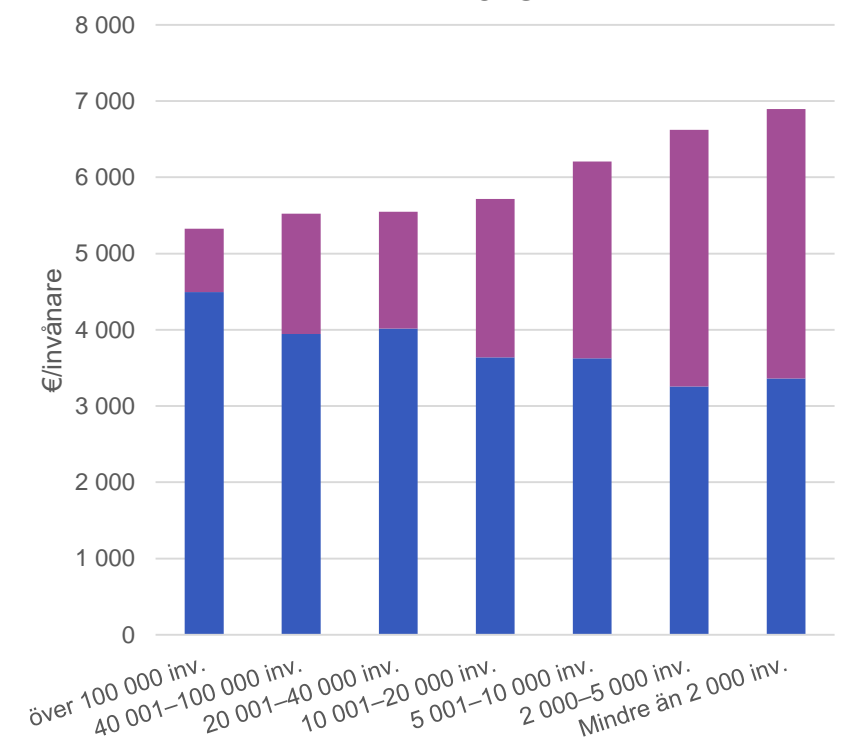
Nettodriftskostnaderna för social- och hälsovården 2018

Skatteintäkter 2018

Skattefinansiering 2018

■ Skatteintäkter ■ Statsandelarna

Källa: Statistikcentralen
Tablår: FM

Höjningstryck mot kommunalskattesatsen förekommer i alla kommunstorleksgrupper – de svagaste utsikterna i kommuner med färre än 5 000 invånare

Kommunernas kalkylerade höjningstryck mot skattesatsen, procentenheter

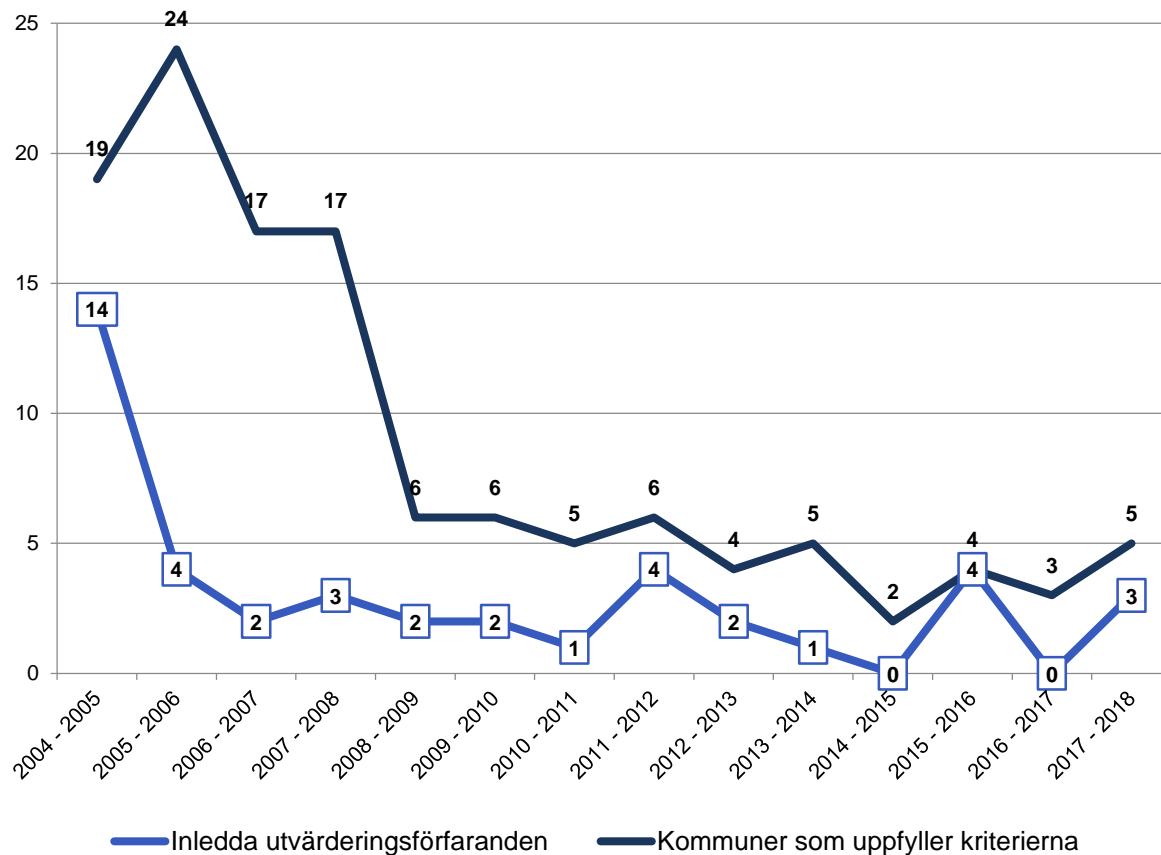
	Utgångsnivå 2020	2021	2022	2023	2024
över 100 000 inv.	19,0 %	1,8	1,7	1,5	1,7
40 001 - 100 000 inv.	20,8 %	2,1	2,3	2,2	2,6
20 001 - 40 000 inv.	20,6 %	2,4	2,5	2,5	2,9
10 001 - 20 000 inv.	20,9 %	2,2	2,4	2,4	2,8
5 001 - 10 000 inv.	21,0 %	1,6	2,0	2,1	2,8
2 000 - 5 000 inv.	21,3 %	3,9	4,6	4,9	6,0
Mindre än 2 000 inv.	21,4 %	4,1	4,7	5,0	6,0
Fastlandsfinland sammanlagt	19,97 %	1,7	2,1	2,1	2,1

- Kalkylen är en kommunspecifik tryckkalkyl som utgår från budgetuppgifterna för 2020 och finansministeriets ekonomiska prognos från december.
- Kalkylen inkluderar inte några höjningar av kommunernas skattesatser 2021 –2024 eller kommunernas egna anpassningsåtgärder.

Antalet kriskommuner ökar – i fortsättningen kommer även större kommuner att beröras av utvärderingsförfarandet

Antalet kommuner som uppfyller kriterierna för utvärderingsförfarandet och antalet inledda utvärderingsförfaranden 2007 –2019

Källa och figurer: FM

Antalet kommuner med negativt årsbidrag och underskott i balansräkningen

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Negativt årsbidrag, st.	4	43	56	28	49	84	98	136
Underskottet i balansräkningen, st.	23	40	67	80	80	135	157	182

- I och med att de större kommunernas och samkommunernas ekonomi försvagas blir utvärderingsförfarandena allt svårare; problemen kan inte längre lösas med traditionella metoder
- Vid sidan av utvärderingsförfarandet är det nödvändigt att utveckla andra mekanismer med vilkas hjälp man på ett förutseende sätt kan ingripa i utvecklingen av den kommunala ekonomin, dock så att den kommunala självstyrelsen tas i beaktande

De allt mer komplicerade ekonomiska strukturerna försvårar uppfattandet av kommunens ekonomi som helhet och identifieringen av risker

- Koncernstrukturen får inte vara ett sätt att dölja ekonomiska problem, utan den ska vara ett flexibelt redskap för serviceproduktion och kommunutveckling
- Kommunernas utmaningar och differentiering har direkt inverkan på koncernstrukturerna: för vissa kommuner är koncernen en stärkande faktor, för andra däremot den största riskkoncentrationen
- Koncernstrukturen kräver att kommunen gör betydande satsningar i ledandet, det strategiska beslutsfattandet och riskhanteringen

12 +1 lyft ur lägesbilden

Kommunsektorns personalsituation försvåras ytterligare av pensioneringarna och minskningen av antalet människor i arbetsför ålder

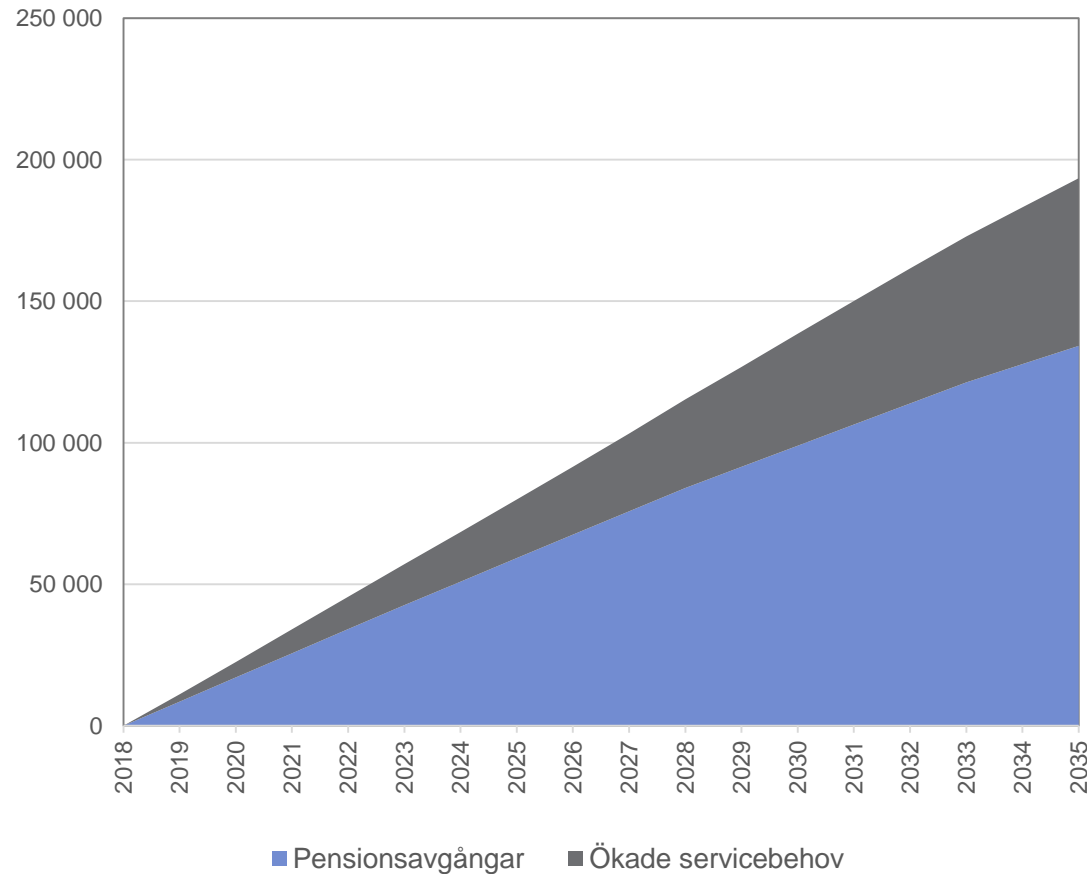
En social - och hälsovårdsreform är nödvändig, men reformen löser inte alla problem inom den kommunala ekonomin

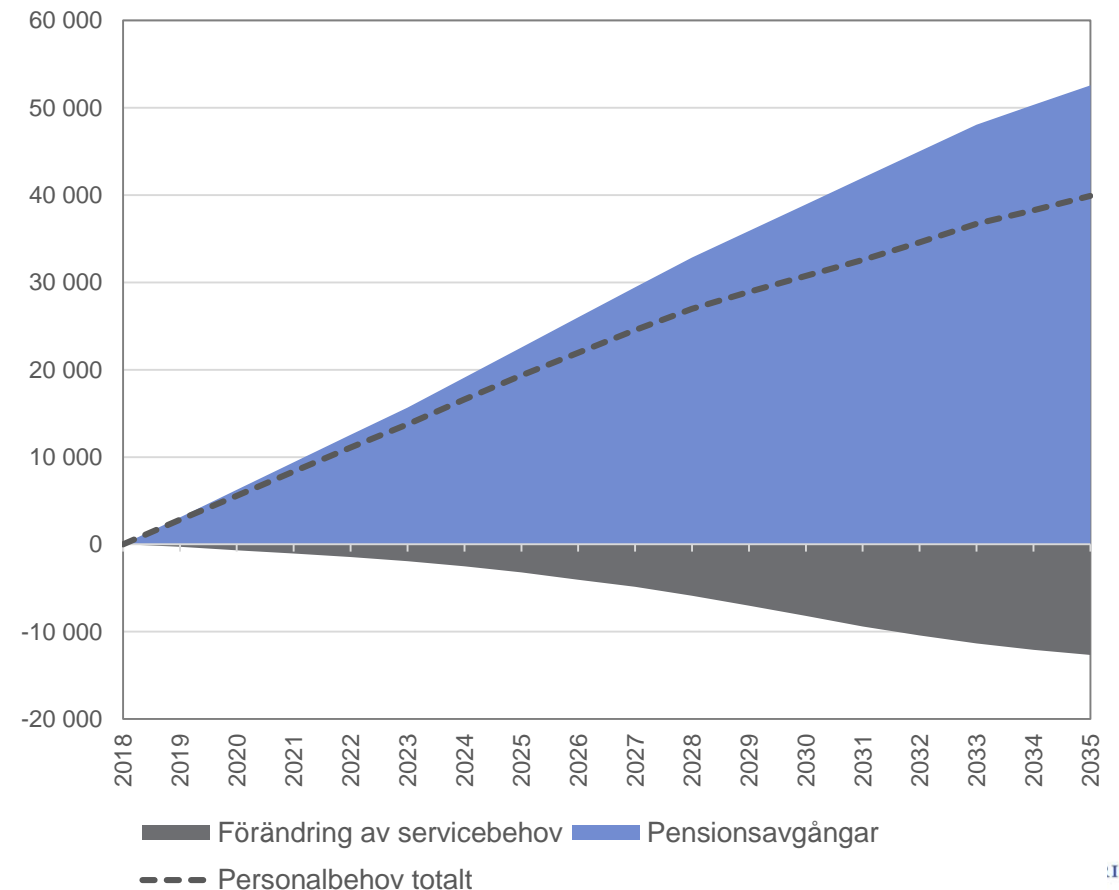
Kommunernas förutsättningar att sköta och ta emot nya lagstadgade uppgifter varierar avsevärt – den sjunkande nativiteten och de minskande åldersklasserna försvårar ordnandet av småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Kommunsektorns personalsituation försvåras ytterligare av pensioneringarna och minskningen av antalet människor i arbetsför ålder

Det kalkylerade behovet av tilläggspersonal inom **social- och hälsovården** fram till 2035 *

Det kalkylerade behovet av tilläggspersonal inom utbildningssektorn fram till 2035

En social - och hälsovårdsreform är nödvändig, men reformen löser inte alla problem inom den kommunala ekonomin

- En stor del av kommunerna kommer inte att klara av den förestående höjningen av social- och hälsovårdskostnaderna; läget är svårast för kommuner med den svagaste ålders - och inkomststrukturen
- Uppskjutandet av social- och hälsovårdsreformen har lett till att kommunerna i viss mån försummat den frivilliga utvecklingen av verksamheten och strukturerna
- Tillgången på personal riskerar att bli ett problem om produktionen av social- och hälsotjänster inte kan effektiviseras
- Utgångspunkten för social- och hälsovårdsreformen är att reformen inte ändrar på jämvikten i kommunens ekonomi; betydelsen av god kommunal ekonomi framhävs innan reformen träder i kraft

Kommunernas förutsättningar att sköta och ta emot nya lagstadgade uppgifter varierar avsevärt

- På grund av det tryck som befolkningsstrukturen orsakar tål kommunerna inte någon betydande ökning eller utvidgning av de lagstadgade uppgifterna
- När social- och hälsovårdsreformen genomförs ändrar den på ett betydande sätt kommunernas uppgifter; tyngdpunkten i kommunernas uppgifter kommer efter reformen att ligga på småbarnspedagogik och grundläggande utbildning
- I och med att antalet barn minskar behövs det i syfte att trygga kvaliteten på och tillgängligheten till den grundläggande utbildningen och även undervisningen på andra stadiet allt mer samarbete mellan kommunerna eller regionalt samarbete samt nya verksamhets sätt.
- Kommunernas differentieringsutveckling utmanar den s.k. enhetlighetsidén - grundlagen förbjuder i princip inte att kommunerna skulle ha olika uppgifter

12 +1 lyft ur lägesbilden

Åldrandet och differentieringen återspeglas även också i kommunernas fullmäktige, de nya deltagningssättens verkningar är ännu ett frågetecken

När det gäller kommunernas livskraftsresurser betonas kommunstorleken, men den är inte någon avgörande faktor – det är i praktiken omöjligt att mäta livskraften exakt

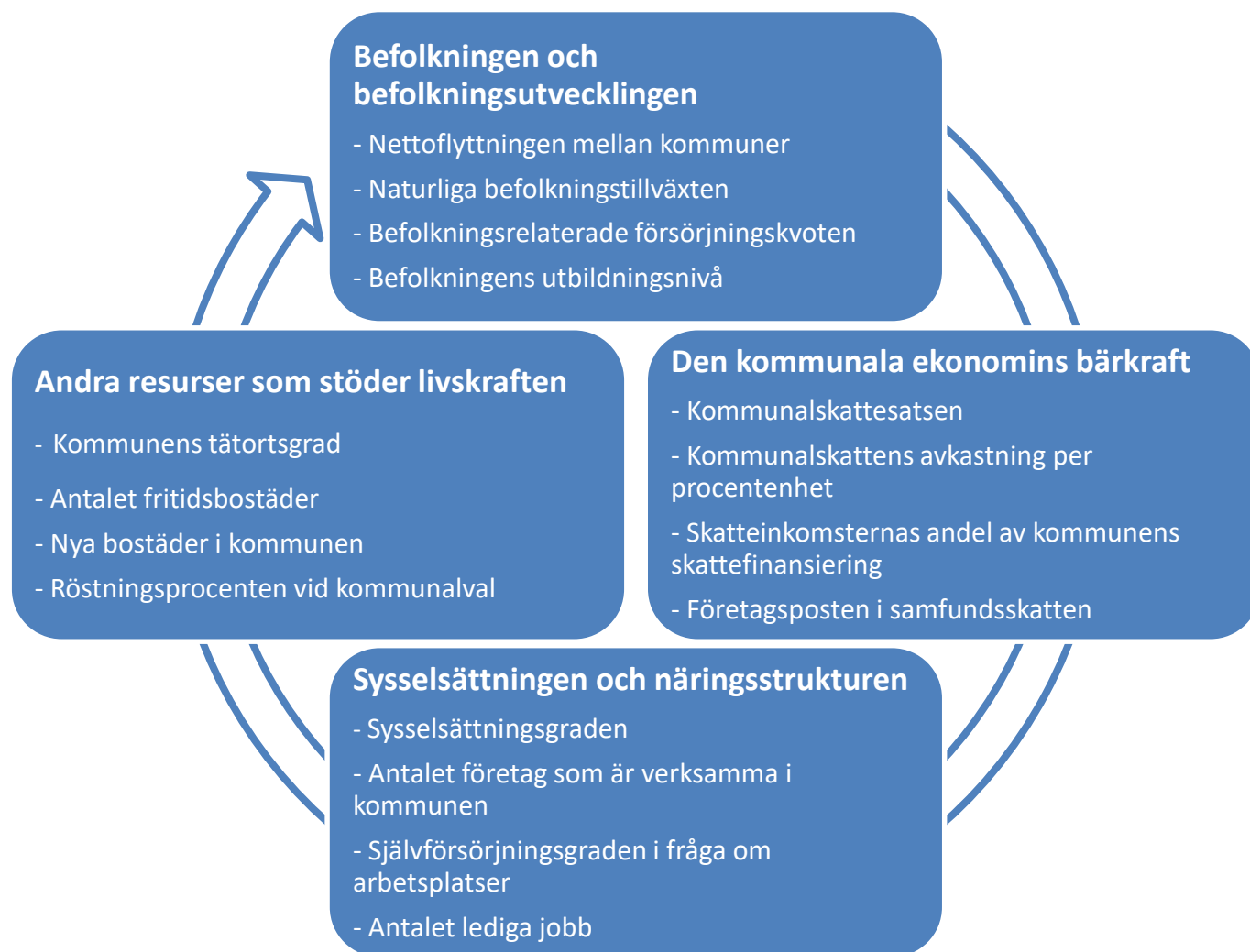
Det finns betydande brister och utvecklingsbehov i statistiken över kommunernas ekonomi och verksamhet, framför allt behöver man en mer omfattande kartläggning av kommunernas byggnadsbestånd och investeringar

I och med att kommunerna differentieras behövs det också nya sätt för deltagande och påverkan

- I de största kommunerna är den genomsnittliga valdeltagandet klart lägre än i små kommuner, och antalet kandidater i förhållande till fullmäktigeplatserna är klart större än i de mindre kommunerna.
- I de största städerna är kommunfullmäktige i genomsnitt yngre och jämnare till könsstrukturen än i mindre kommuner.
- I små kommuner är det av avgörande betydelse hur de yngre åldersklasserna fås att delta i kommunens verksamhet och beslutsfattandet.
- I de större städerna behövs i fortsättningen allt fler direkta och informella sätt att delta och påverka, för att kommunerna fortfarande ska kunna agera primära enheter inom närdemokratin.

Livskraften är ett mångdimensionellt begrepp – livskraften kan mätas på många olika sätt

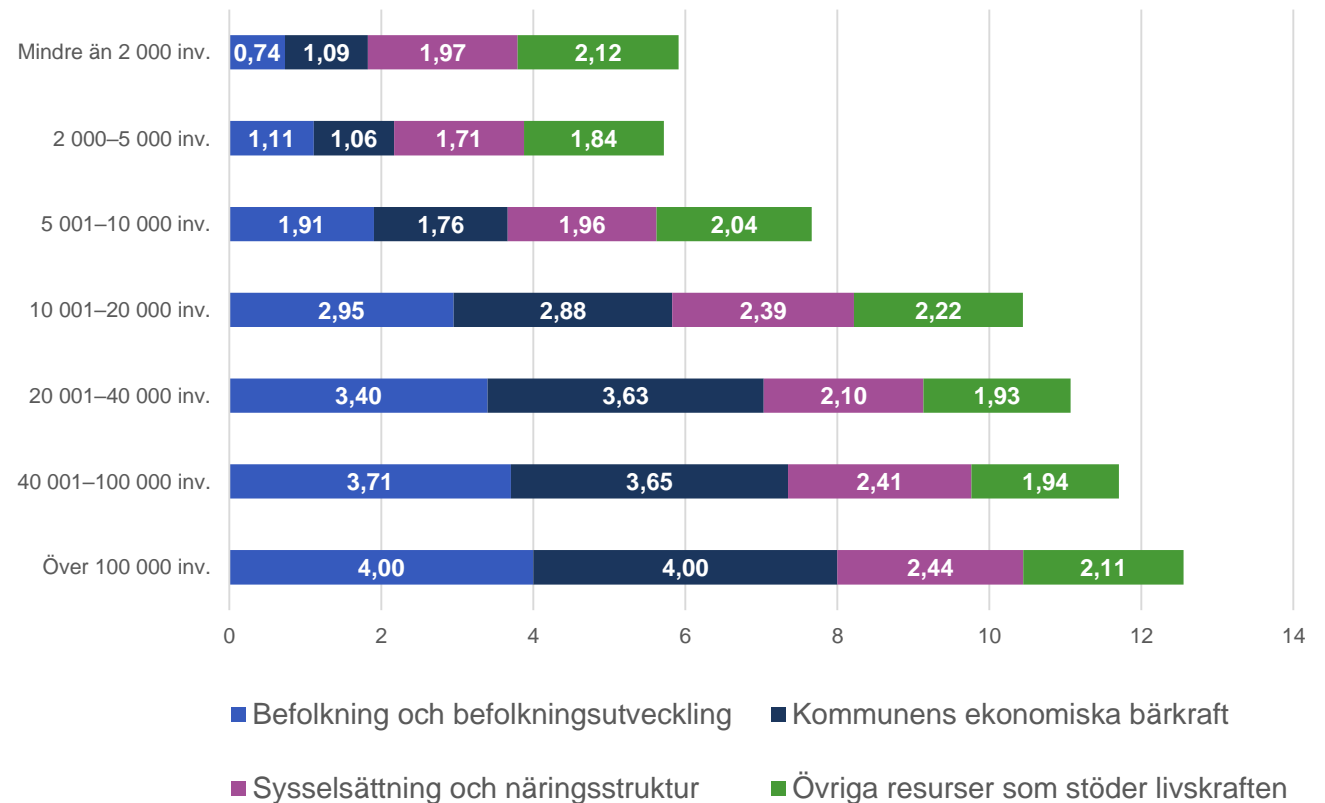

- Utgångspunkten för indikatorn för livskraftspotential är mätbara livskraftsresurser som kan jämföras mellan kommunerna
- Den tillgängliga kunskapsbasen begränsade i någon mån valet av mätare
- Det finns ingen täckande statistisk information om s.k. mjuka livskraftsfaktorer

När det gäller kommunernas livskraftsresurser betonas kommunstorleken, men den är inte någon avgörande faktor – det är omöjligt att mäta livskraften exakt

- I granskningen fick de större kommuner i genomsnitt fler poäng än de mindre kommunerna.
- De växande kommunerna fick fler poäng än de som förlorade befolkning
- Variationen var emellertid stor även inom kommunstorleksgrupperna
- Kommunens beslutsförmåga har stor betydelse för hur potentialen utnyttjas

Poängfördelningen enligt kommunstorleksklass, medeltal för klassen

Det finns betydande brister och utvecklingsbehov i statistiken över kommunernas ekonomi och verksamhet

- Många delområden som är centrala med tanke på kommunernas verksamhet och medborgarnas grundläggande rättigheter saknar helt kommunspecifik information, eller så är informationen alltför bristfällig för att jämförelsen mellan kommunerna ska kunna genomföras.
  - **Informationsunderlaget för basservicens kvalitet, tillgänglighet och tillgänglighet är svagt, i synnerhet inom undervisningssektorn**
  - **Bedömningen av de balansrisker som hänför sig till kommunernas byggnadsbestånd eller kommunernas investeringar kan för närvarande inte genomföras på ett sätt som är jämförbart för varje kommun**
- Insamlingen av uppgifter om kommunerna är för närvarande också relativt splittrad mellan många olika aktörer.

En för alla öppen databas om kommunernas
ständigt föränderliga lägesbild hittas på
adressen:

